

ANALIZA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA BANAKA I DRUGIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA

FINANCIAL STATEMENT POSITION ANALYSIS OF BANKS AND OTHER FINANCIAL INSTITUTIONS

Jovica Lazić¹

Sažetak: U ovom članku prikazujemo i analiziramo dinamičke i strukturne promene na bilansu stanja i poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija što se može identifikovati i na osnovu analize njihovih bilansa koje smo izložili u dva odeljka, i to, kroz odeljak relativni pokazatelji boniteta poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija i odeljak o analizi boniteta bilansa banaka i drugih finansijskih institucija. Na samom početku u najkraćim crtama prikazujemo razvojne oblike finansijskog sektora u vidu prezentiranja propisanih pokazatelja boniteta poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija. odnosno u našoj zemlji propisani su pokazatelji boniteta poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija. U drugom delu data je analiza dinamike i strukture boniteta stanja i poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija i identifikovana je osnova analize bilansa stanja i bilansa uspeha hipotetičke poslovne banke. Zatim, u analizi finansijskih izveštaja date su aktuelne strukture bilansa, konkretno, u pitanju su sledeći relativni pokazatelji poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija u našoj zemlji: adekvatnost kapitala (1), Učešće kapitala u ukupnoj pasivi (2), učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi (3), odnos kratkoročnih plasmana uključujući i novčana sredstva i kratkoročne obaveze (4), odnos devizne pasive i devizne aktive (5), veliki odnosno najveći mogući kredit banke nekom zajmoprimcu u odnosu na kapital banke (6), trajna ulaganja u preduzeća (7), trajna ulaganja u banke i druge finansijske organizacije (8) i plasmani u trajna osnovna sredstva (9).

Ključne reči: analiza finansijskih izveštaja banaka; struktura bilansa; upravljanje prinosom; devizni kurs

Abstract: This text describes and analyzes the dynamic and structural changes in the balance sheet and operations of banks and other financial institutions. Analysis of their balance is presented in two sections:

1. relative indicators of creditworthiness of business
2. analysis of solvency balance

First, we illustrate forms of financial sector development in our country. Second we show the following relative indicators of banks and other financial institutions in our country: capital adequacy (1) share of capital in total liabilities (2), the total share of funds in the population (3), the ratio of short-term placements, including financial funds and short-term obligations (4), the ratio of foreign liabilities and foreign assets (5) the maximum possible loan from a borrower's bank to the bank's capital (6), permanent investments in companies (7), permanent investments in banks and other financial organizations (8) Investments in permanent / fixed assets (9).

Key words: analysis of bank financial statements, balance sheet, capital gain, rate of exchange.

¹ Prof. dr Jovica Lazić, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Uvod

Bilans banke je pregled njenih finansijskih pozicija, tj. sredstava u aktivi i obaveza u pasivi, te kapitala kao posebnog oblika izvora sredstava. Osnovni smisao bilansa banaka je omogućavanje uvida u strukturu i suštinu svakodnevnih a posebno važnijih poslovnih operacija i poslova banke. To se naročito odnosi na poslove mobilizacije depozita i odobravanje raznih vrsta kredita, pošto bilans u momentu sastavljanja pokazuje stanje izvora i plasmana banke. Za bilans banke je bitna ravnoteža i ročna usklađenost. Uravnoteženim bilansom banke smatra se ako su ročno i valutno izbalansirane vrednosti aktive i pasive. Ako banka prihodima pokriva troškove, perfektno uravnotežen bilans banke zahteva da se likvidnim sredstvima pokrije rizik neblagovremenog plaćanja. Ročna usklađenost bilansa garantuje pokrivanje rizika nelikvidnosti. Valutna usklađenost aktive i pasive garantuje otkrivanje valutnog rizika, usled promene valutnog kursa. Konačno, solventnost banke se bilansno iskazuje preko deoničkog kapitala i rezervi, čime se brani poslovna stabilnost sistema banke.

Bilans banke može se predstaviti sledećom jednostavnom jednačinom

$$S + L = D + T + C$$

gde je:

S = hartije od vrednosti („securities”);

L = krediti („loans”);

D = depoziti po viđenju („demand deposits”);

T = oročeni depoziti („time deposits”) i

C = deonički kapital („capital”).

Bilans stanja i poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija se može identifikovati i na osnovu analize njihovih bilansa – i to bilansa stanja i bilansa uspeha. Analizu bilansa banaka i drugih finansijskih institucija izložili smo u dva odeljka, i to:

- (a) relativni pokazatelji boniteta poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija i
- (b) analiza boniteta bilansa banaka i drugih finansijskih institucija.

U prvom delu prezentirani su u našoj zemlji propisani pokazatelji boniteta poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija. U drugom delu bonitet stanja i poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija je identifikovan na osnovu analize bilansa stanja i bilansa uspeha hipotetičke poslovne banke.

Banka je finansijska institucija čije glavne aktivnosti mogu biti grupisane u ispunjavanju tri osnovna zadatka: izvršavanje plaćanja, intermedijerstvo između deponenata i tražilaca kredita i pružanje finansijskih usluga. Mnogi komitenti banke zahtevaju ispunjenje ovih zadataka istovremeno. Na primer, poslovni subjekti drže svoja novčana sredstva na računima kod banaka, ista koriste za razna plaćanja, vrše povlačenja sredstava i njihovo ulaganje u vrednosne papire. Zato se može govoriti o svojevrsnom bankarskom proizvodu, koji se ogleda u ukupnosti usluga koje pružaju poslovne banke.

1. Relativni pokazatelji boniteta poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija

Relativni pokazatelji poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija u našoj zemlji su propisani čl. 26. i 27. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama („Službeni list SRJ”, br. 32/93 i 24/94). Na osnovu ovog zakonskog propisa usvojeni su: Odluka o bližim uslovima primene čl. 26. i

27. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama i Uputstvo za primenu Odluke o bližim uslovima primene čl. 26. i 27. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama („Službeni list SRJ”, br. 2/95) u cilju operacionalizacije i identifikovanja relativnih pokazatelja poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija.

Konkretno, u pitanju su sledeći relativni pokazatelji poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija u našoj zemlji:

1. Adekvatnost kapitala;
2. Učešće kapitala u ukupnoj pasivi;
3. Učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi;
4. Odnos kratkoročnih plasmana uključujući i novčana sredstva i kratkoročnih obaveza;
5. Odnos devizne pasive i devizne aktive;
6. Veliki odnosno najveći mogući kredit banke nekom zajmoprimcu u odnosu na kapital banke;
7. Trajna ulaganja u preduzeća;
8. Trajna ulaganja u banke i druge finansijske organizacije i
9. Plasmani u osnovna sredstva.

Adekvatnost kapitala predstavlja odnos između neto kapitala i ukupne rizične bilansne aktive i ukupne rizične vanbilansne aktive poslovne banke. Taj odnos treba da iznosi najmanje 8%.

Kapital banke predstavlja razliku između, sa jedne strane, trajnog kapitala banke koga čini zbir akcionarske glavnice povećanja vrednosti akcija, rezervi, posebnih rezervi, revalorizacionih rezervi, paušalnog rezervisanja i neraspoređene dobiti iz ranijih godina i dobiti u tekućoj godini i, sa druge strane, odbitnih stavki trajnog kapitala banke koje čine zbir upisanog a neuplaćenog kapitala, trajnih uloga u preduzeća, banke i druge finansijske organizacije, sopstvenih učešća, gubitka iz ranijih godina i gubitka u tekućoj godini.

Neto kapital banke predstavlja razliku između kapitala banke i potrebnih rezervisanja (rezervacija) za potencijalne gubitke banke.

Ukupna rizična bilansna aktiva poslovne banke predstavlja knjigovodstveno stanje bilansne aktive poslovne banke uz obaveznu korekciju pojedinih pozicija čiji se iznos utvrđuje primenom sledećih pondera rizika na njihova knjigovodstvena stanja:

- a) 0% (novčana sredstva, sredstva kod Narodne banke Srbije, hartije od vrednosti savezne države i republika članica, plasmani saveznoj državi i republikama članicama i plasmani banke koji su pokriveni garancijama savezne države i republika članica);
- b) 15% (dati avansi za obavljanje menjačkih poslova);
- c) 25% (inostrane hartije od vrednosti) i
- d) 50% (dati hipotekarni krediti građanima).

Ukupna rizična vanbilansna aktiva poslovne banke predstavlja knjigovodstveno stanje vanbilansne aktive poslovne banke (izdatih garancija, avala i drugih oblika jemstava, otvorenih akreditiva i neiskorišćenih preuzetih neopozivih obaveza) koje je korigovano faktorima kreditne konverzije i ponderima rizika za pojedine pozicije.

Faktori kreditne konverzije su:

- a) 0% (garancije date brodogradilištima za izgradnju brodova – pokrivene hipotekom na brod, garancija za transfer dobiti – pokrivene depozitom u celini, tj. do visine pokrivenosti i pokriveni akreditivi);
- b) 50% (garancije, „stand-by” akreditivi i neiskorišćene preuzete neopozive obaveze) i
- c) 100% (plative garancije, avali i akcepti menica, nepokriveni akreditivi i ostala jemstva).

Ponderi rizika koji se primenjuju na knjigovodstvena stanja vanbilansne aktive poslovne banke koja su korigovana faktorima kreditne konverzije su:

- a) 0% (garancije date brodogradilištima za izgradnju brodova – pokrivene hipotekom na brod, garancije za transfer dobiti – pokrivene depozitom u celini, tj. do visine pokrivenosti i pokriveni akreditivi);
- b) 25% (garancije, „stand-by” akreditivi i neiskorišćene preuzete neopozive obaveze) i
- c) 100% (sve ostale pozicije vanbilansne aktive poslovne banke koje su korigovane faktorima kreditne konverzije).

Učešće kapitala u ukupnoj pasivi predstavlja odnos između kapitala i ukupne pasive poslovne banke. Ovaj odnos treba da iznosi najmanje 20%.

Učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi predstavlja odnos između sredstava stanovništva i ukupne pasive poslovne banke. Obično se razlikuju bruto sredstva stanovništva i neto sredstva stanovništva. Bruto sredstva stanovništva predstavljaju zbir dinarskih i deviznih sredstava stanovništva deponovanih kod poslovne banke. Neto sredstva stanovništva, pak, predstavljaju ukupan iznos dinarskih sredstava stanovništva deponovanih kod poslovne banke uvećan za neto iznos deviznih sredstava stanovništva deponovanih kod poslovne banke (koji je dobijen umanjenjem ukupnih deviznih sredstava stanovništva deponovanih kod poslovne banke za iznos deponovane devizne štednje kod Narodne banke Srbije). Ukoliko je deponovana devizna štednja deponovana kod Narodne banke Srbije veća od deviznih sredstava stanovništva negativna razlika se ne uzima u obzir pri izračunavanju ovog pokazatelja. Inače, učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi poslovne banke ne treba da bude veće od 50%.

Odnos kratkoročnih plasmana uključujući i novčana sredstva i kratkoročnih obaveza predstavlja srazmeru između, sa jedne strane, zbira kratkoročnih plasmana i novčanih sredstava i, sa druge strane, kratkoročnih obaveza poslovne banke. Ovaj pokazatelj treba da bude jednak ili veći od 100%.

Odnos devizne pasive i devizne aktive predstavlja, takođe, srazmeru između devizne pasive i devizne aktive poslovne banke. Pri tome devizna pasiva treba da bude jednaka deviznoj aktivi sa dozvoljenim odstupanjima od najviše $\pm 5\%$.

Veliki odnosno najveći mogući kredit banke nekom zajmoprimcu u odnosu na kapital banke predstavlja odnos između, sa jedne strane, zbira knjigovodstvene vrednosti ukupnih potraživanja banke prema zajmoprimcu po bilansnoj aktivi i faktorom kreditne konverzije korigovane knjigovodstvene vrednosti ukupnih potraživanja banke prema odnosnom zajmoprimcu po vanbilansnoj aktivi i, sa druge strane, kapitala banke. Ovaj pokazatelj poslovanja banaka treba da iznosi maksimalno 80%.

Trajna ulaganja u preduzeća predstavljaju odnos između trajnih ulaganja banke u preduzeća i kapitala banke. Ovaj pokazatelj banke treba da iznosi maksimalno 15%.

Trajna ulaganja u banke i druge finansijske organizacije predstavlja odnos između trajnih ulaganja banaka u druge banke i finansijske organizacije i kapitala posmatrane (analizirane) banke. Ovaj pokazatelj poslovanja banke treba da iznosi maksimalno 51%

Plasmani u osnovna sredstva predstavljaju odnos između vrednosti osnovnih (stalnih) sredstava banke i kapitala banke. Preporučuje se uzimanje u obzir neotpisane ili sadašnje vrednosti osnovnih (stalnih) sredstava banke. Inače, ovaj pokazatelj treba da iznosi maksimalno 20%.

Izloženim relativnim pokazateljima boniteta poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija su, posmatrani pojedinačno, parcijalni, a u celini su statičkog karaktera (baziraju se samo na bilansu stanja a ne i na bilansu uspeha banke). Zbog toga se u postupku analize i ocene boniteta banaka odnosni pokazatelji moraju simultano utvrđivati i interpretirati i to za veći broj sukcesivnih poslovnih godina (dinamička analiza). Takođe, u fokus analize neminovno se moraju staviti i bilansi uspeha banaka kao nosioci informacija o kvalitetu (rentabilnosti) njihovog poslovanja u određenom vremenskom intervalu (poslovnoj godini, kvartalu, mesecu i sl.).

2. Analiza boniteta bilansa banaka i drugih finansijskih institucija

Za potrebe analize boniteta stanja i poslovanja banke najpre ćemo prezentirati bilans stanja i bilans uspeha hipotetičke poslovne banke. Bilans stanja se odnosi na kraj posmatrane poslovne godine, tj. na dan 31. 12. tekuće godine, dok se bilans uspeha odnosi na vremenski interval koji je identičan posmatranoj poslovnoj godini, tj. za period od 1. 01. tekuće godine do 31. 12. tekuće godine. Pored toga, bilans stanja i bilans uspeha su pripremljeni (reklasifikovani) na način da se može utvrditi maksimalan broj navedenih relativnih pokazatelja boniteta poslovanja banke. Istovremeno, biće izložene i ostale ocene koje identifikuju poslovne performanse posmatrane banke.

Budući da je objekat analize jedan bilans banke, tj. bilans stanja i bilans uspeha posmatrane poslovne banke za jednu godinu u pitanju je statička analiza boniteta bilansa poslovne banke. Dinamička analiza boniteta bilansa poslovne banke je obimnija pošto su objekti analize bilansi stanja i bilansi uspeha za najmanje dve sukcesivne (uzastopne) poslovne godine odnosne banke. Inače, metodološki nema razlike između statičke i dinamičke analize bilansa – razlike su u objektu analize bilansa i obimu informacija o stanju i kretanju (razvoju) finansijskog položaja i rentabilnosti poslovanja posmatrane (analizirane) banke. Naravno, te prednosti su svakako na strani postupka dinamičke analize bilansa poslovne banke. Međutim, imajući u vidu svrhu ovog napisa kao i ograničenja u pogledu njegovog obima odlučili smo se da u nastavku izlaganja prezentiramo postupak statičke analize bilansa poslovne banke. U tom smislu najpre navodimo bilans stanja i bilans uspeha hipotetičke poslovne banke.

A) Bilans stanja poslovne banke na dan 31. decembar tekuće godine.

	u 000 dinara
I Aktiva	62.000
1. Upisani a neplaćeni kapital	400
2. Novčana sredstva	30
3. Sredstva kod Narodne banke Srbije	12.145
4. Kratkoročni krediti, dospela potraživanja i preneti dospela dugoročna potraživanja	1.500
	2.160
5. Kratkoročne hartije od vrednosti	700
6. Ostala kratkoročna potraživanja	2.245
7. Ostala kratkoročna aktiva	25.120
8. Dugoročni krediti	215
9. Dugoročne hartije od vrednosti i ostala dugoročna potraživanja	915
10. Trajni ulozi	300
11. Sopstvena učešća	800
12. Gubitak iz ranijih godina	3.455
13. Stalna sredstva	15
14. Vanposlovna sredstva	50.000
15. Ukupna bilansna aktiva	12.000
16. Ukupna vanbilansna aktiva	
II Pasiva	
1. Depoziti po viđenju	<u>62.000</u>
2. Obaveze prema Narodnoj banci Srbije	7.800
3. Kratkoročni depoziti	2.040
4. Obaveze po kratkoročnim kreditima i prenete dospеле dugoročne obaveze	290
5. Obaveze po kratkoročnim hartijama od vrednosti	1 280
6. Ostala kratkoročna pasiva	25
7. Dugoročni depoziti	1.045
8. Obaveze po dugoročnim kreditima	4.940
9. Obaveze po dugoročnim hartijama od vrednosti	27.6655
10. Akcionarska glavnica	3.000
11. Povećanje vrednosti akcija	600
12. Rezerve	1.200
13. Paušalno rezervisanje	175
14. Izvori vanposlovnih sredstava	<u>15</u>
15. Ukupna bilansna pasiva	50.000
16. Ukupna vanbilansna pasiva	12.000

B) Bilans uspeha poslovne banke za period 1. januar -31. decembar t. g.

	u 000dinara
Prihodi po osnovu kamata i naknada	22.870
Rashodi po osnovu kamata i naknada	11.787
Neto prihod/rashod po osnovu kamata i naknada (1-2)	11.083
Ostali prihodi	13.306
Ukupni prihodi (3+4)	24.389
Ostali rashodi	5.869
Otpis/ispravka vrednosti nenaplaćenih potraživanja	5.176
Neto prihod (5-6-7)	13344
Prihodi od revalorizacije	-
Rashodi od revalorizacije	2.185
Razlika prihoda i rashoda pre zakonskih obaveza (8+9-10)	11.159
Zakonske obaveze	1.036
Razlika prihoda i rashoda posle zakonskih obaveza (11-12)	10.123
Promena vrednosti zaliha u obračunskom periodu	-
Izdvajanje prihoda u posebnu rezervu	
Ostvarena dobit (13±14-15)	2.495
Porezi i doprinosi iz dobiti	7.628
	2.188
	5.440
Dobitak za raspoređivanje (16-17)	
Gubitak za pokriće	-

Analizom izloženog bilansa stanja poslovne banke možemo utvrditi bonitet finansijskog položaja navedene poslovne banke.

Finansijski potencijal poslovne banke predstavlja ukupnu bilansnu pasivu poslovne banke. U našem primeru finansijski potencijal poslovne banke iznosi 50.000.000 dinara.

Kreditni potencijal poslovne banke predstavlja razliku između, sa jedne strane, ukupne bilansne pasive poslovne banke i, sa druge strane, zbira minimalne rezerve likvidnosti, obavezne rezerve, sredstava kod Narodne banke Srbije, trajnih uloga, stalnih sredstava i vanposlovnih sredstava poslovne banke. U našoj ilustraciji kreditni potencijal poslovne banke iznosi:

	u dinarima
1. Ukupna bilansna pasiva poslovne banke	50.000.000
2. Minimalna rezerva likvidnosti i obavezna rezerva iznose 5% i 7% respektivno na dinarske depozite po viđenju koji iznose 7.800.000 dinara i kratkoročne dinarske depozite koji iznose 290.000 dinara	970.000
3. Sredstva kod Narodne banke Srbije	12.145.000
4. Trajni ulozi	915.000
5. Stalna sredstva	3.455.000
6. Vanposlovna sredstva	15.000
7. Kreditni potencijal poslovne banke (1-2-3-4-5-6)	32.499.200

Prema tome, u našem primeru kreditni potencijal poslovne banke iznosi 32.499.200 dinara.

Kreditni i drugi plasmani poslovne banke predstavljaju zbir kratkoročnih kredita, kratkoročnih hartija od vrednosti, ostalih kratkoročnih potraživanja, ostale kratkoročne aktive, dugoročnih kredita, dugoročnih hartija od vrednosti i ostalih dugoročnih potraživanja. U našoj ilustraciji krediti i drugi plasmani poslovne banke iznose:

	u dinarima
1. Kratkoročni krediti	1.500.000
2. Kratkoročne hartije od vrednosti	2.160.000
3. Ostala kratkoročna potraživanja	700.000
4. Ostala kratkoročna aktiva	2.245.000
5. Dugoročni krediti	25.120.000
6. Dugoročne hartije od vrednosti i ostala dugoročna potraživanja	215.000
7. Kreditni i drugi plasmani poslovne banke (1+2+3+4+5+6)	31.940.000

Znači, u našem primeru kreditni i drugi plasmani poslovne banke iznose 31.940.000 dinara.

Stopa ročne transformacije izvora sredstava poslovne banke predstavlja odnos između, sa jedne strane, razlike dugoročne pasive i dugoročne aktive i, sa druge strane, dugoročne pasive poslovne banke. Ova stopa pokazuje koji se deo (%) dugoročnih izvora finansiranja poslovne banke koristi za finansiranje kratkoročne aktive poslovne banke. Inače, dugoročnu pasivu poslovne banke čini zbir dugoročnih depozita, obaveza po dugoročnim kreditima, obaveza po dugoročnim hartijama od vrednosti, trajnog kapitala i dugoročnog rezervisanja (tj. akcionarske glavnice, povećanja vrednosti akcija, rezervi i paušalnog rezervisanja) i izvora vanposlovnih sredstava. Dugoročnu aktivu poslovne banke čini zbir dugoročnih kredita, dugoročnih hartija od vrednosti, trajnih uloga, sopstvenog učešća, gubitka, stalnih sredstava i vanposlovnih sredstava. U našoj ilustraciji dugoročna pasiva i dugoročna aktiva poslovne banke iznose:

	u dinarima
1. Dugoročni depoziti	4.940.000
2. Obaveze po dugoročnim kreditima	27.665.000
3. Obaveze po dugoročnim hartijama od vrednosti	25.000
4. Akcionarska glavnica	3.000.000
5. Povećanje vrednosti akcija	500 000
6. Rezerve	1.200.000
7. Paušalno rezervisanje	175 000
8. Izvori vanposlovnih sredstava	15.000
9. Dugoročna pasiva (1+2+3+4+5+6+7+8)	37.520 000
1. Dugoročni krediti	25.120.000
2. Dugoročne hartije od vrednosti i ostala dugoročna potraživanja	215.000
3. Trajni ulogi	915.000
4. Sopstvena učešća	300.000
5. Gubitak iz ranijih godina	800.000
6. Stalna sredstva	3.455.000
7. Vanposlovna sredstva	15.000
8. Dugoročna aktiva (1+2+3+4+5+6+7)	30.820.000

Stopa ročne transformacije izvora sredstava poslovne banke iznosi: $(37\,520.000 - 30.820.000) \cdot 100 = 17,86\%$

Prema tome, stopa ročne transformacije izvora sredstava poslovne banke u našem primeru iznosi 17,86%, što znači da se 17,86% dugoročnih izvora finansiranja poslovne banke koristi za finansiranje kratkoročne aktive poslovne banke. U apsolutnom iznosu to je 6.700.000 dinara (za koliko je dugoročna pasiva veća od dugoročne aktive odnosne poslovne banke)

Odnos kratkoročne aktive i kratkoročne pasive poslovne banke je na određen način suplementaran sa prethodnim pokazateljem boniteta poslovne banke, tj. sa stopom ročne transformacije izvora sredstava poslovne banke. Inače, kratkoročnu aktivu poslovne banke čini zbir upisanog a neuplaćenog kapitala, novčanih sredstava, sredstava kod Narodne banke Srbije, kratkoročnih kredita, dospelih potraživanja i prenetih dospelih dugoročnih potraživanja, kratkoročnih hartija od vrednosti, ostalih kratkoročnih potraživanja i ostale kratkoročne aktive. Kratkoročnu pasivu poslovne banke čini zbir depozita po viđenju, obaveza prema Narodnoj banci Srbije, kratkoročnih depozita, obaveza po kratkoročnim kreditima i prenetih dospelih dugoročnih obaveza, obaveza po kratkoročnim hartijama od vrednosti i ostale kratkoročne pasive. U našoj ilustraciji kratkoročna aktiva i kratkoročna pasiva poslovne banke iznose:

	u dinarima
1. Upisani a neuplaćeni kapital	400.000
2. Novčana sredstva	30.000
3. Sredstva kod Narodne banke Srbije	12.145.000
3. Kratkoročni krediti, dospela potraživanja i preneti dospela dugoročna potraživanja	1.500.000
4. Kratkoročne hartije od vrednosti	2.160.000
5. Ostala kratkoročna potraživanja	700.000
6. Ostala kratkoročna aktiva	2.245 000
7. Kratkoročna aktiva (1+2+3+4+5+6+7)	19.180.000
1. Depoziti po viđenju	7.800.000
2. Obaveze prema Narodnoj banci Srbije	2.040.000
3. Kratkoročni depoziti	290.000
4. Obaveze po kratkoročnim kreditima i prenete dospele dugoročne obaveze	1.280.000
5. Obaveze po kratkoročnim hartijama od vrednosti	25.000
6. Ostala kratkoročna pasiva	1.045.000
7. Kratkoročna pasiva (1+2+3+4+5+6)	12.480.000

Odnos kratkoročne aktive i kratkoročne pasive poslovne banke iznosi:

$$19.180.000 : 12.480.000 \times 100 = 153,69\%$$

Prema tome, kratkoročna aktiva je za 53,69% veća od kratkoročne pasive poslovne banke, što znači da je deo kratkoročne aktive finansiran iz dugoročnih izvora finansiranja poslovne banke. U apsolutnom iznosu to je 6.700.000 dinara (za koliko je dugoročna pasiva veća od dugoročne aktive odnosno za koliko je kratkoročna aktiva veća od kratkoročne pasive poslovne banke, tj. $37.520.000 - 30.820.000 = 19.180.000 - 12.480.000 = 6.700.000$ dinara)

Kapital i neto kapital poslovne banke se utvrđuju na način koji smo već izložili u prethodnim izlaganjima. U našoj ilustraciji kapital i neto kapital poslovne banke iznose

	u dinarima
1. Akcionarska glavnica	3.000.000
2 Povećanje vrednosti akcija	500.000
3. Rezerve	1.200.000
4. Paušalno rezervisanje	175.000
5. Upisani a neuplaćeni kapital	400.000
6. Trajni ulozi	915.000
7. Sopstvena učešća	300.000
8. Gubitak iz ranijih godina	800.000
9. Kapital (1+2+3+4-5-6-7-8)	2.460.000
10. Potrebna rezervisanja za potencijalne gubitke	-
11. Neto kapital (9-10)	2.460.000

Prema tome, u našem primeru kapital i neto kapital poslovne banke su jednaki (iznose po 2.460.000 dinara), pošto nema potrebnih rezervisanja za potencijalne gubitke poslovne banke.

Adekvatnost kapitala poslovne banke se, takođe, identifikuje na ranije izložen način. U našoj ilustraciji, pod pretpostavkom da prosečna stopa rizičnosti aktive iznosi 65%, adekvatnost kapitala poslovne banke je:

$$\begin{aligned} \text{Neto kapital: Ukupna rizična bilansna i vanbilansna aktiva} \times 100 &= \\ &= 2.460.000 : (62.000.000 \times 0,65) \times 100 = 6,10\%. \end{aligned}$$

Znači, adekvatnost kapitala poslovne banke u našem primeru iznosi 6,10% stoje ispod propisanog i zahtevanog minimuma koji iznosi 8%.

Učešće kapitala u pasivi poslovne banke se, takođe, utvrđuje na već izloženi način. U našoj ilustraciji učešće kapitala u pasivi poslovne banke iznosi:

$$\begin{aligned} \text{Kapital: Ukupna bilansna pasiva} \times 100 &= \\ &= 2.460.000 : 50.000.000 \times 100 = 4,92\% \end{aligned}$$

Prema tome, u našem primeru učešće kapitala u ukupnoj bilansnoj pasivi poslovne banke iznosi 4,92%, što je, takođe, daleko ispod propisanog i zahtevanog minimuma koji iznosi 20%.

Plasmani u osnovna sredstva poslovne banke se, kao i prethodna tri pokazatelja, izračunava na ranije izložen način. U našoj ilustraciji plasmani u osnovna sredstva poslovne banke iznose:

$$\begin{aligned} \text{Osnovna (stalna) sredstva : Kapital} \times 100 &= \\ &= 3.455.000 : 2.460.000 \times 100 = 140,45\%. \end{aligned}$$

Prema tome, u našem primeru plasmani u osnovna sredstva poslovne banke iznose 140,45% u odnosu na kapital poslovne banke, što je višestruko iznad propisanog i zahtevanog maksimuma koji iznosi 20%.

Posle analize izloženog bilansa stanja poslovne banke, tj. utvrđivanja boniteta finansijskog položaja poslovne banke, analiziraćemo i prezentirani bilans uspeha odnosno poslovne banke u cilju identifikovanja zarađivačke sposobnosti ili rentabilnosti poslovanja posmatrane poslovne banke u tekućoj godini.

U najkraćem ocena uspešnosti poslovanja poslovne banke sadrži sledeće konstatacije:

- a) U tekućoj (posmatranoj) poslovnoj godini poslovna banka je uspešno poslovala – neto prihod iznosi 13.344.000 dinara, a dobitak za raspoređivanje iznosi 5.440.000 dinara. U prethodnoj poslovnoj godini, pak, poslovna banka je imala gubitak budući da se u bilansu stanja pojavljuje pozicija gubitak iz ranijih godina u iznosu od 800.000 dinara;
- b) Poslovni prihodi (po osnovu kamata i naknada) su takoreći 100% veći od poslovnih rashoda (takođe, po osnovu kamata i naknada), što je ipak neuobičajeno;
- c) Svakako je pozitivna činjenica o značajnom jačanju rezervi poslovne banke u odnosu na ukupne prihode i dobitak za raspoređivanje poslovne banke – izdvajanje prihoda u posebnu rezervu iznosi 2 495.000 dinara, tj. 24,65% razlike prihoda i rashoda posle zakonskih obaveza (10.123.000 dinara) ili 45,86% u odnosu na dobitak za raspoređivanje (5.440.000 dinara);
- d) Neto efekti revalorizacije su negativni budući da se pojavljuje višak rashoda od revalorizacije u odnosu na prihode od revalorizacije za 2.185.000 dinara;
- e) Poslovna banka ima značajan otpis, tj. ispravku vrednosti nenaplaćenih potraživanja – taj iznos je 5.176.000 dinara što je približno jednako dobitku za raspoređivanje. Pojava impozantnog otpisa nenaplaćenih potraživanja je svakako povezano sa navedenom činjenicom o odnosu poslovnih prihoda i poslovnih rashoda (po osnovu kamata i naknada) ove poslovne banke a koji iznosi 1,94 : 1,00. To nameće potrebu još detaljnije analize poslovanja ovakve ili slične poslovne banke.

Na bazi analize bilansa stanja i bilansa uspeha navedene poslovne banke može se zaključiti da nije reč o uglednoj, stabilnoj i za investitora pouzdanoj poslovnoj banci. Na takvu ocenu obavezuju, pre svega, pokazatelji finansijskog položaja poslovne banke (adekvatnost kapitala poslovne banke, učešće kapitala u pasivi poslovne banke, plasmani u osnovna sredstva poslovne banke i sl.) kao i značajna otpisana nenaplaćena potraživanja poslovne banke. U pozitivne performanse ove poslovne banke svakako spadaju stopa ročne transformacije izvora sredstava poslovne banke, odnos kratkoročne aktive i kratkoročne pasive poslovne banke, poslovanje sa dobitkom u posmatranoj (tekućoj) poslovnoj

godini, značajno jačanje posebnih rezervi poslovne banke i sl. Ipak, u celini uzevši investitor mora biti veoma oprezan u poslovanju sa ovakvom i sličnom poslovnom bankom.

Da bi analiza finansijskih indikatora mogla da se koristi kod ocene kreditne sposobnosti kompanija, potrebno je da se ona postavi u komparativni kontekst. U tom smislu se pojavljuju dve dimenzije.

Prva dimenzija (crosssectional comparisons) odnosi se na upoređenje finansijskih indikatora neke firme sa odgovarajućim indikatorima kontrolne grupe kompanija u određenoj vremenskoj tački.

Radi se o komparativnoj statičkoj analizi svakog pojedinačnog finansijskog indikatora date kompanije u odnosu na prosečne finansijske indikatore one privredne grane kojoj dotična kompanija pripada.

Druga dimenzija je analiza trenda (trend analysis), pri čemu se uporedno pokazuju operativne performanse dotične kompanije u odnosu na performanse kontrolne grupe kompanija u toku vremena. Ova druga dimenzija je kompleksnija u odnosu na prvu, pošto obuhvata i vremenski faktor.

Imajući u vidu mogućnosti komparacije finansijskih indikatora date kompanije u odnosu na granske proseke i u pogledu vremenske dimenzije, dobijaju se dosta široke analitičke mogućnosti sagledavanja sposobnosti kompanije da vrši službu po kreditnim obavezama.

U okviru analize finansijskih izveštaja banke potrebno je izveštaje dokumentovati sa strukturom pozicija bilansa stanja, bilansa uspeha i bilansa novčanih tokova, kao i bilansa promena u kapitalu, obavezama, potraživanjima, funkcionalnim rashodima i dr. prema interesu naručioca analize banke. Takođe ove podatke treba komparirati prema trendu/kretanju jednog perioda prema drugom, odnosno tekućeg perioda prema prethodnom periodu, kao i prema programu i planu.

ZAKLJUČAK

U dosadašnjem izlaganju o analizi bilansa banke dat je pregled njenih finansijskih pozicija, tj. sredstava u aktivi i obaveza u pasivi, te kapitala kao posebnog oblika izvora sredstava, što omogućuju nam da iz njih izvedemo ove zaključke:

- o relativnim pokazateljima boniteta poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija, i
- o analizi boniteta bilansa banaka i drugih finansijskih institucija.

Kapital banke jednak je razlici između ukupne aktive i obaveza banke, koje čine depoziti, primljeni krediti i obaveze po vredonosnim papirima.

Kapital banke je relativno jeftin nedepozitni izvor trajno uložen u konkretnu banku kao uslov njenog osnivanja, a zatim i uslov za njeno uspješno poslovanje. Tržišni koncept kapitala banke ima svoje tri komponente:

1. koordinativnu – pojačana uloga međunarodno definisanih minimalnih standarda stopa kapitalizacije
2. regulativnu – pojačana uloga nacionalnih monetarnih regulativnih institucija u definisanju minimalnih stopa kapitala da bi se minimizirao tržišni rizik.
3. strukturna – koju čine primarni (akcijski kapital, trajni preferencijalni kapital i neraspoređeni profit i rezerve za pokriće gubitka) i sekundarni kapital (skrivenne rezerve, rezerve za revalorizaciju aktive i opšte rezerve).

S teorijskog aspekta teško je odgovoriti na pitanje koliko banci treba kapitala, u tome može pomoći sledeća procedura:

1. analiza nameravanih aktivnosti;
2. utvrđivanje početne sume kapitala;
3. projekcija očekivanog kapitala i
4. procena rizika bankarskih aktivnosti.

Banka može angažovati dodatni kapital eksterno (zaduživanjem na osnovu emisije obveznica na period duži od pet godina ili prodajom običnih akcija) i interno (na bazi neraspoređenog profita).

Literatura

- [1] Lazić, J., (2009) *Analiza finansijskih izveštaja*, Novi Sad, VPŠ SS
- [2] Vunjak, N., (2001) *Finansijski menadžment. Knj, 3, Poslovne finansije*, četvrto izdanje, Subotica, Milen, Bečej, Proleter
- [3] Ranković, J., (2007) *Teorija bilansa*, Beograd, Ekonomski fakultet
- [4] Ćurčić, U., (1995) *Bankarski portfolio menadžment strategijsko upravljanje bankom, bilansom i portfolio rizicima banke*, Novi Sad, Grafičko izdavačko preduzeće
- [5] *Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama, sa pratećim odlukama* (1993), „Službeni list SRJ”, br. 32/1993 sa kasnijim dopunama – stari zakon, koji je važio do decembra 2005. godine.
- [6] *Uputstvo za primenu Odluke o bližim uslovima primene čl. 26. i 27. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama*, „Službeni list RS”,
- [7] *Zakon o bankama u Republici Srbiji*, „Službeni glasnik RS”, br. 107/2005.
- [8] *Ekonomska enciklopedija, I i II* (1992), Beograd, Savremena administracija
- [9] *Leksikon računovodstva i poslovnih finansija* (1991), Beograd, Savez RR Srbije
- [10] *Zakon o Narodnoj banci Srbije* (2003) „Službeni glasnik, RS”, br. 72/03.
- [11] Operativna akta Narodne banke Srbije
- [12] *Zakon o računovodstvu i reviziji* (2003) „Službeni glasnik RS”, br. 72/03.